

Antisemitism och hatbrott

Förstärkta insatser i Umeå kommun 2026

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3	Kommunstyrelsen.....	11
Inledning.....	4	Samordning och samråd	11
Lagstiftning och ansvar för nationella minoriteters rättigheter	4	Brottsförebyggande arbete.....	11
Sveriges strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism	5	För- och grundskolenämnden samt Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.....	12
Begrepp som används inom detta område.....	5	Kulturnämnden.....	13
Nationella minoriteter och minoritetsspråk.....	5	Fritidsnämnden.....	13
Den judiska minoriteten – vem är jude?.....	5	Omvärldsanalys	14
Vad är antisemitism?	5	Jämförande översikt – Kommunernas arbete mot antisemitism.....	14
Hatbrott.....	5	Analys och slutsatser.....	15
Förutsättningar för det judiska livet	6	Förslag på åtgärder och fortsatt arbete...	16
Barn och unga är särskilt utsatta	8	Styrning.....	16
Judiska röster i Umeå	8	Föreslagna åtgärder	16
Förekomst av anmälda hatbrott	10	Stärka nulägesbilden genom data och ökad samverkan.....	16
Anmälningar kopplade till antisemitism i lokalpolisområde Umeå.....	10	Kunskaphöjande aktiviteter	16
Så arbetar Umeå kommun med nationella minoriteter	11	Synlighet och delaktighet	16

Produktion

Text och analys:

Aino Dahl, Cecilia Ravry, Fredrik Holmgren, Magnus Burvall, Umeå kommun.

Kontakt: strategiskutveckling@umea.se

Grafisk form: Mia Han, Kommunikation, Umeå kommun.

Foto: Fredrik Larsson, Philip Avesand / Visit Umeå, Lieselotte Van Der Meijs / Scandinav, Plattform / Johnér.

Besök vår webbplats: www.umea.se

Sammanfattning

Rapporten har tagits fram med anledning av nämndinitiativet om förstärkta insatser mot antisemitism och hatbrott i Umeå. Den redovisar kommunens befintliga arbete, lokala erfarenheter från dialog med den judiska gruppen, nationella kunskapsunderlag, omvärldsbevakning och förslag till fortsatt utveckling.

Genomlysningen visar att Umeå kommun redan bedriver ett brett arbete som berör antisemitism, hatbrott, diskriminering, nationella minoriteter, trygghet och våldsbejakande extremism. Arbetet är främst integrerat i befintliga strukturer, exempelvis minoritetsarbetet, skolans värdegrunds- och likabehandlingsuppdrag, kulturverksamheten och det brottsförebyggande arbetet. Det är en styrka, men analysen visar också att antisemitismens särskilda uttryck behöver synliggöras tydligare.

En central slutsats är att anmälda hatbrott inte ger hela bilden av judars utsatthet i Umeå. Lokala judiska röster beskriver ökad otrygghet, särskilt kopplat till synlighet, sociala medier och samhällsklimat. Eftersom det saknas en formell judisk förening eller församling i Umeå behöver kommunen fortsätta utveckla en trygg, långsiktig och relationsbaserad dialog med den judiska gruppen.

Rapporten föreslår att kommunen stärker nulägesbilden genom bättre kunskapsunderlag och fler data-källor, utvecklar samverkan med den judiska minoritetsgruppen, fortsätter kunskapshöjande insatser för barn, unga och skolpersonal samt stärker arbetet med att synliggöra judiskt liv genom kultur, utbildning och civilsamhällessamverkan. Arbetet bör inordnas i kommunens ordinarie styrning och uppföljning, snarare än organiseras som en separat, parallell struktur.

Inledning

Denna rapport syftar till att besvara nämndinitiativet KS-2025/00672: Förstärkta insatser mot antisemitism och hatbrott i Umeå.

Uppdraget innebär i korthet att Stadsledningskontoret ska:

- ta fram en åtgärdsplan för att motverka antisemitiska hatbrott och andra former av hatbrott samt stärka samhällets stöd till dem som drabbas.
- ta fram förslag på förstärkta kunskaphöjande insatser om antisemitism i kommunen.
- genomlysna de insatser som i dag vidtas mot antisemitism och föreslå kompletterande åtgärder för att utveckla arbetet.
- genomlysna de insatser som kommunen, i samverkan med Polismyndigheten och andra aktörer, vidtar för att förhindra framväxten av våldsbejakande antisemitiska och rasistiska rörelser samt radikaliserings av unga in

i dessa miljöer. Uppdraget omfattar också att föreslå kompletterande åtgärder för att utveckla arbetet.

- ta fram ett förslag till strategi för att främja judiskt liv i Umeå. Detta bör göras inom ramen för den pågående dialogen mellan kommunen, regionen och företrädare för den judiska gruppen i Umeå.

Umeå vill vara en inkluderande kommun och växa med fokus på social hållbarhet och det goda livet för alla. För att nå och upprätthålla kommunens strategiska mål om inkludering arbetar Umeå systematiskt för att förebygga och motverka diskriminering och kränkande behandling. Antisemitism är en form av rasism och kan kopplas till diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet samt till religion eller annan trosuppfattning. Även om nämndinitiativet särskilt handlar om antisemitism hänger arbetet samman med kommunens bredare arbete mot diskriminering och kränkande behandling.

Lagstiftning och ansvar för nationella minoriteters rättigheter

Umeå kommun arbetar aktivt för att stärka och utveckla rättigheterna för de nationella minoriteterna och urfolket samerna. Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska skydda Sveriges nationella minoriteter, stärka deras möjligheter till inflytande och främja minoritetsspråken och minoriteternas kultur. I enlighet med lagen har kommunen, tillsammans med de nationella minoriteterna, tagit fram mål och riktlinjer som lägger grunden för ett långsiktigt, samordnat och kvalitativt arbete. Lagen berör hela kommunens organisation, från nämnder till verksamheter, och bidrar till tydlighet i ansvar, riktning och ambitionsnivå.

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för det strategiska arbetet med minoritetsfrågor samt för att samordna nämndernas insatser. För arbetet med den judiska gruppen finns även en nationell strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. I Umeå pågår dialog med företrädare för den judiska gruppen, men det finns i dag ingen formell lokal organisering, exempelvis i form av en judisk förening eller församling.

Sveriges strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism

Regeringen har beslutat om en nationell strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. Strategin ska skapa en struktur för det nationella arbetet under perioden 2025–2034. Målet är ett mer samordnat och målinriktat arbete som ger bättre förutsättningar för judiskt liv i Sverige. Judar ska kunna leva öppet, tryggt och fritt, och samhällets kunskap om judiskt liv och antisemitism ska öka.¹

Strategin bygger på tre huvudområden:

1. Kunskap, utbildning och forskning om judiskt liv.
2. Svenskt-judiskt kulturarv och judisk kultur.
3. Trygghet och öppenhet – arbetet mot antisemitism.

När regeringen presenterade strategin i maj 2025 lyftes den judiska kulturen fram som en värdefull och självklar del av det svenska kulturarvet och samhället. Det ska vara självklart att judar kan leva tryggt i Sverige.

Många svenska judar beskriver i dag antisemitismen som det största hindret för att fullt ut kunna leva ett judiskt liv i Sverige. Antisemitismen har ökat och behöver mötas med tydliga åtgärder. Strategin ska ge en struktur för det nationella arbetet, stärka förutsättningarna för judiskt liv och motverka antisemitism. Den berör flera politikområden, myndigheter och aktörer, och förutsätter att flera delar av samhället engageras.

Begrepp som används inom detta område

För att underlätta läsningen ges här en kort förklaring av centrala begrepp inom minoritetsarbete, antisemitism och våldsbejakande extremism.

Nationella minoriteter och minoritetsspråk

Enligt minoritetslagen är Sveriges nationella minoriteter judar, romer, samer, sverigefinnar och torne-dalingar. Detta följer av Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. I språklagen anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Vad är antisemitism?

Sveriges regering har ställt sig bakom Internationella alliansen för hågkomst av Förintelsens (IHRA) icke rättsligt bindande arbetsdefinition av antisemitism. Enligt definitionen är antisemitism "en bestämd uppfattning om judar som kan uttryckas som hat mot judar. Språkliga och fysiska uttryck för antisemitism kan riktas mot judiska eller icke-judiska personer och/ eller deras egendom samt mot judiska institutioner och religiösa samlingsplatser".

Den judiska minoriteten – vem är jude?

Självidentifikation är grundprincipen för tillhörighet till de fem nationella minoriteterna i Sverige enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det innebär att individen själv avgör sin grupp-tillhörighet utifrån etnisk eller kulturell förankring. Det finns inget krav på att bevisa tillhörigheten.

Hatbrott

Hatbrott är brott där motivet är att kränka någon utifrån gärningspersonens uppfattning om en person, folkgrupp eller annan sådan grupp. Motivets kan exempelvis vara kopplat till ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, kön, könsidentitet eller könsuttryck. Hatbrott är ingen egen brottsrubricering i lagboken. Hatbrott regleras främst genom brottsbalken (1962:700), bland annat genom bestämmelserna om hets mot folkgrupp (16 kap. 8 § BrB) och olaga diskriminering (16 kap. 9 § BrB).

¹ Regeringskansliet, www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/strategi-judiskt-liv-tillganglig.pdf, 2026-04-23.

Förutsättningar för det judiska livet i Sverige

Den judiska minoriteten i Sverige befinner sig i en situation där antisemitism, både uttalad och subtil, skapar otrygghet, själv-censur och begränsar möjligheten att leva ett öppet judiskt liv. Utan långsiktiga, kunskapsbaserade och strukturella insatser riskerar antisemitismen att normaliseras, samtidigt som judiskt liv osynliggörs eller trängs tillbaka i det offentliga rummet. För den judiska gruppen är det viktigt att identitet och kultur kan komma till uttryck utan risk för hot, hat och kränkningar. Detta beskrivs bland annat i regeringens Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige.

Trots att judiskt liv har funnits i Sverige i över 250 år präglas många judars vardag i dag av otrygghet, begränsad handlingsfrihet och anpassning till antisemitism.

Många svenska judar beskriver antisemitismen som det enskilt största hindret för att fullt ut kunna leva ett judiskt liv i Sverige. Antisemitismen utgör ett hot både mot enskilda och mot det demokratiska samhället.²

Antisemitismen med dess månghundraåriga historia i Europa är ett hot både mot den judiska minoriteten och mot demokratin. Antisemitismen tenderar också att aktiveras av politiska händelser i omvärlden, särskilt kopplade till konflikter mellan Israel och andra länder i Mellanöstern. I samband med kriget mellan Israel och Hamas i Gaza, som inleddes med terrorattacken mot Israel den 7 oktober 2023, har såväl media som judiska organisationer vittnat om ökad utsatthet för antisemitism.³

Det finns flera studier som visar att politiska och våldsamma händelser kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina kan bidra till att förstärka och aktivera antisemitiska attityder och hatbrott mot judar i diasporan.⁴

Eftersom antisemitism förekommer i många olika grupper i samhället är det viktigt att antisemitism förstås som ett brett samhällsproblem som involverar flera olika typer av grupper, politiska positioner och miljöer.⁵

En attitydundersökning från 2024 visar att antisemitismen globalt sett har ökat, men att nivåerna i Sverige är jämförelsevis låga, även i förhållande till nordiska länderna (Anti Defamation League 2025). Enligt undersökningen har 5 procent av den vuxna befolkningen i Sverige starkare antisemitiska inställningar än övriga befolkningen, vilket ligger i linje med en undersökning som Forum för levande historia gjorde 2020. Resultaten ska dock inte tolkas som att antisemitism är ett marginellt problem i det svenska samhället.⁶

Förekomsten av antisemitiska föreställningar och ökningen av hatbrott riktade mot judar innebär att det har blivit svårare att leva tryggt och säkert som jude i Sverige idag, både för enskilda medborgare och för judiska organisationer. Bristen, eller den upplevda bristen, på trygghet och säkerhet och risken för att utsättas för hat eller hot begränsar många judars möjligheter att leva ett judiskt vardagsliv och att öppet uttrycka sin judiska identitet.⁷

2 Regeringskansliet, Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. 2025, s 2.

3 Brottsförebyggande rådet, Antisemitiska hatbrott. Samtida erfarenheter från judiska församlingar och organisationer. Rapport 2025:9, s 15–16).

4 Brottsförebyggande rådet, Antisemitiska hatbrott. Samtida erfarenheter från judiska församlingar och organisationer. Rapport 2025:9, s 27).

5 Brottsförebyggande rådet, Antisemitiska hatbrott. Samtida erfarenheter från judiska församlingar och organisationer. Rapport 2025:9, s 24).

6 Regeringskansliet, Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. 2025, s 9–10.

7 Regeringskansliet, Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. 2025, s 9.

Oro och rädsla kan ta sig uttryck på flera sätt. FRA:s rapporter från (2013, 2018 och 2024) visar att en stor majoritet av respondenterna ibland, ofta eller alltid undvek att bära eller visa judiska symboler för att minska risken att utsättas för antisemitism. Liknande resultat redovisas av Wigerfelt och Wigerfelt (2015), där flera intervjupersoner svarade att de tvingas reflektera över var och i vilka situationer som den judiska identiteten kan exponeras utan problem, eller att de är försiktiga med att synligt bära traditionella symboler såsom kippa eller judiska smycken.⁸

Vanliga brottstyper är hets mot folkgrupp, skadegörelse, olaga hot och ofredande. Dessa brott sker framför allt i digitala miljöer, i skolan eller på allmän plats, och förövaren är oftast inte känd för offret. Enligt en rapport om trossamfunds säkerhet från Myndigheten för stöd till trossamfund 2025 är bland annat de judiska trossamfunden särskilt utsatta för systematiska och återkommande våldsbrott.⁹ Det finns generellt ett stort mörkertal vid utsatthet för hatbrott och många judar väljer att inte polisanmäla incidenter, bland annat för

att det upplevs att anmälningsprocessen är svår och sällan leda till leder till fällande dom.¹⁰ Flera undersökningar om antisemitism i digitala miljöer ger en mycket allvarlig bild av läget. Spridningen av antisemitiska budskap av alla slag, konspirationsteorier, förnekelse och förvanskning av Förintelsen är vanligt förekommande på flesta digitala plattformar och forum. Antisemitiska budskap, uttryck och kodord ändras snabbt och anpassas till olika digitala miljöer.¹⁰

Sammanfattningsvis visar genomgången av studier, undersökningar och intervjuer att antisemitism förekommer både i fysiska och digitala miljöer. Den tenderar också att öka i samband med internationella konflikter.

Antisemitiska uttryck, hot och hatbrott har ökat under senare år, särskilt i samband med internationella händelser kopplade till Israel-Palestina konflikten. Händelser i Mellanöstern får snabbt genomslag även i Sverige. Det kan leda till att judar i Sverige kollektivt hålls ansvariga för händelser i konflikter som de inte har något ansvar för.

8 Brottsförebyggande rådet, *Antisemitiska hatbrott. Samtida erfarenheter från judiska församlingar och organisationer. Rapport 2025:9*, s 29.

9 Regeringskansliet, *Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. 2025*, s 10.

10 Regeringskansliet, *Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. 2025*, s 10.

Barn och unga är särskilt utsatta

Barn och unga är särskilt utsatta för antisemitism eftersom de tillbringar mycket tid i skolan och på sociala medier, som är miljöer där antisemitism ofta förekommer på många olika sätt. Judiska elever har vittnat om verbala och fysiska angrepp samt språkbruk och handlingar som får dem att känna sig utpekade, stressade och ledsna. Även inom högre utbildning förekommer det att judiska studenter utsätts för antisemitism. Enligt företrädare för civilsamhället har otryggheten bland judiska studenter ökat i samband med manifestationer av olika slag vid universitet och högskolor kopplade till kriget i Gaza.¹¹

Skolan uppmärksammar inte alltid de antisemitiska uttrycken. Delvis beror det på att personalen i skolan saknar kunskap om antisemitism och hur den tar sig uttryck. Många antisemitiska uttryck kan också uppfattas som generella

rasistiska uttryck som inte är specifikt riktade mot någon särskild person och därför blir uttrycken inte heller alltid en anmälan om kränkande behandling eller trakasserier. Arbetet försvåras också av den felaktiga uppfattningen att antisemitism kräver att det förekommer närvaro av personer med judisk identitet. Brist på kunskap, både hos skolor och huvudman gör att antisemitism inte alltid synliggörs.¹²

Oavsett om antisemitiska yttringar görs medvetet eller omedvetet, och oavsett om det görs i närvaro av judar eller inte, bidrar själva yttringarna till att antisemitiska föreställningar reproduceras i skola och samhälle. Det gäller även till synes oskyldig stereotypiserande jargong och "skämt". Konspirationstänkande kan på samma sätt vara omedveten antisemitism från sympatisörens sida, samtidigt som spridandet av konspirationsteorier bidrar till antisemitismens fortlevnad.¹³

Judiska röster i Umeå

Umeå kommun har genomfört samråd med alla nationella minoriteter sedan 2011. Med den judiska gruppen genomfördes årliga samråd under perioden 2011–2020. Under de senaste två åren har samråd skett tillsammans med Region Västerbotten. Gruppen har också medverkat i fokusgruppsarbetet när kommunen arbetade med samrådsprocessen under 2023.

Under de senaste två åren har personer ur den judiska gruppen i Umeå bjudits in till samråd via personliga kontakter eller efter att de själva sökt kontakt med kommunen. Syftet har varit att skapa en långsiktig dialog och samverka om trygghet, inkludering och främjande av judiskt liv i regionen och kommunen. I samråden har frågor om trygghet,

säkerhet, kunskap och utbildning varit centrala. Eftersom det saknas en formell organisering kring judiska frågor i Umeå sker dialogen med enskilda individer.

Bland deltagarna finns återkommande beskrivningar av ökad otrygghet, särskilt kopplad till antisemitiska uttryck i sociala medier. Deltagarna betonar behovet av regelbunden dialog med kommunen om trygghet och säkerhet. Trygghetsfrågan är högt prioriterad. Samtalen i samråden har också lett till tydligare gemensamma åtgärder, bland annat önskemål om utbildningsinsatser. Samtidigt kvarstår oro kopplad till synlighet, trygghet och samhällsklimat. Synpunkterna liknar dem som framkommer i den enkätundersökning som kommunen tagit del av från gruppen.

"Det vore bra om kommunen kunde kartlägga antisemitismen i Umeå så att föräldrarna kan känna sig tryggare."

"Oron kan komma till ytan när jag som judisk person i Umeå får höra: –Jag har inget emot judar, men sionister borde mördas."

11 Regeringskansliet, Strategi för att stärka judiskt liv och motverka antisemitism i Sverige. 2025, s 10.

12 Skolverket, Antisemitism i skolan, Rapport 2025:28, s 7.

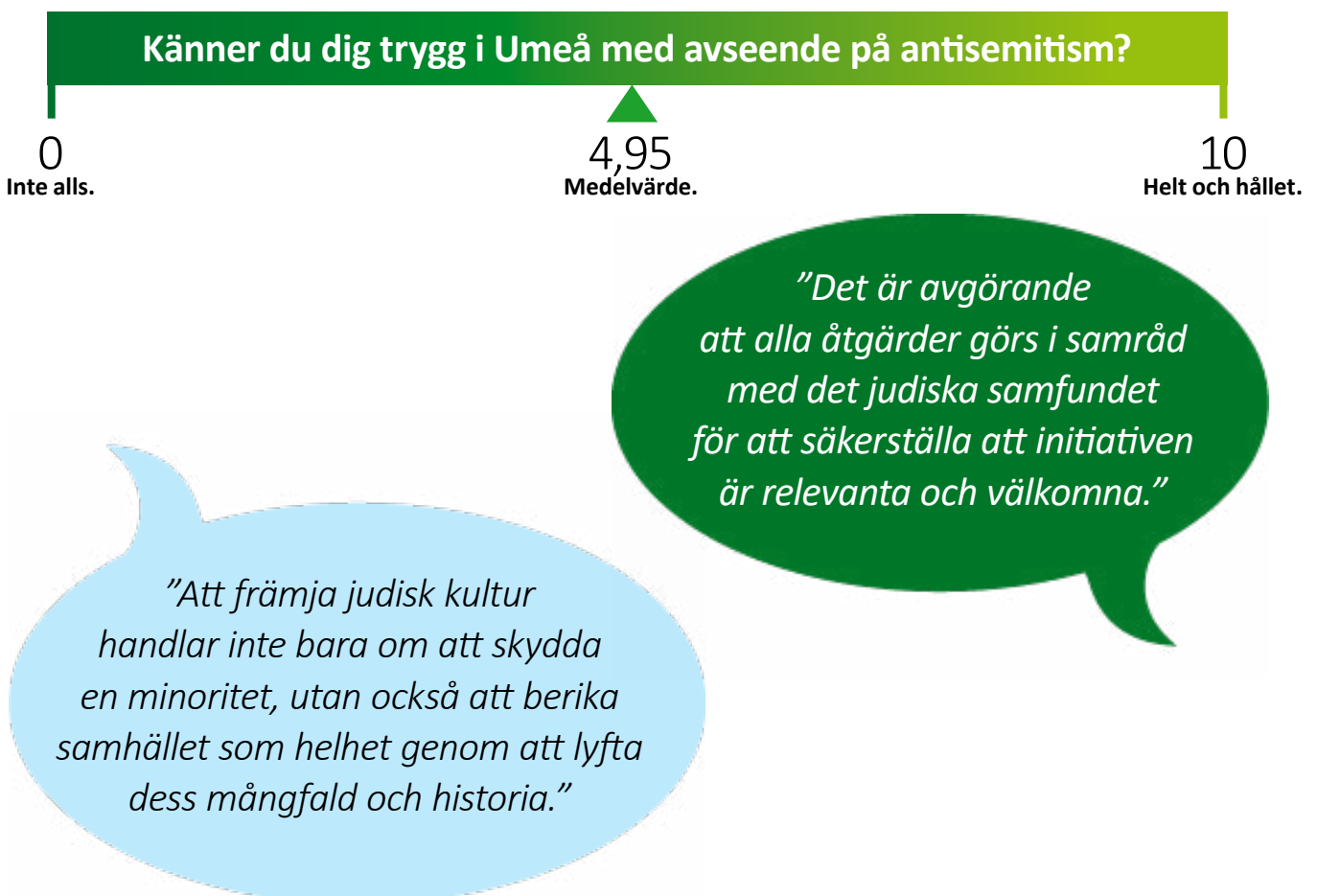
13 Skolverket, Antisemitism i skolan, Rapport 2025:28, s 30.

Det finns enighet om att skolan är den viktigaste arenan för att motverka fördomar. Judiska röster i Umeå uttrycker att de gärna gör skolbesök, men att de känner sig mer osäkra nu på grund av världsläget. Det är viktigt att höja kunskapsnivån om nationella minoriteter i allmänhet och om den judiska gruppen i synnerhet. Flera personer ur den judiska gruppen bedömer att många i Umeå aldrig har träffat en judisk person, vilket kan göra det lättare för fördomar att spridas och få fäste. I samtalen har förslag lyfts om studiedagar och utbildningar för lärare om judendom och antisemitism. Det har också framförts önskemål om ökat synliggörande i samhället. Inslag av judisk kultur och aktiviteter bör även rikta sig till majoritetsbefolkningen, så att synlighet och kunskapsspridning kan stärkas utan att den judiska gruppen pekas ut.

Kommunen har även tagit del av en enkätundersökning som en grupp inom den judiska befolkningen i Umeå genomförde den 1 december 2024. Enkäten fick 22 svar. Förslag och reflektioner från enkäten handlade bland annat om:

- trygghetsfrågor.
- vilket språk som bör prioriteras: hebreiska och/eller jiddisch.
- uppmärksammande av judiska högtider, med hänvisning till Region Västerbotten och Umeå kommun.
- hur myndigheter bäst kan främja judisk kultur i Umeå, exempelvis genom att stödja utvecklingen av mer nyanserad politik och dialog.
- utbildning och ökad medvetenhet hos lärare.
- förslag om ekonomiskt stöd till judiska kulturföreningar, som kan möjliggöra evenemang som konserter, filmfestivaler, föreläsningar och utställningar som främjar judisk kultur.
- offentliga evenemang och samarbeten för att öka synligheten i det offentliga rummet.
- aktivt arbete mot antisemitism.
- bevarande av kulturarv samt hur medier och kulturproduktion kan stödja och synliggöra judisk kultur.

I enkäten ställdes frågan: "Känner du dig trygg i Umeå med avseende på antisemitism?" Skalan var 1–10, där 1 betyder *Inte alls* och 10 betyder *Helt och hållet*. Medelvärdet bland respondenterna var 4,95.

Förekomst av anmälda hatbrott i Umeå

Officiell statistik från polisen över anmälda hatbrott i Umeå visar nivåer som är betydligt lägre än i riket som helhet. Erfarenheterna från dialoger med lokala judiska personer, tillsammans med den nationella bilden, talar dock för att det kan finnas ett omfattande mörkertal i den lokala brottsstatistiken. Det har också varit svårt att få en heltäckande bild av judars situation i Umeå, eftersom det saknas lokala judiska organisationer att samverka med. Bilden blir därför fragmenterad och ofullständig, eftersom kontakten sker med enskilda personer och mindre grupperingar. Siffrorna nedan avser endast anmälda hatbrott.

Anmälningar kopplade till antisemitism i lokalpolisområde Umeå

Lokalpolisområde Umeå rapporterade i januari 2026 siffror kopplade till anmälda hatbrott. Ett exempel är händelsen 2025 då två dockor, iklädda blårandiga skjortor med davidsstjärnor på bröstet, hängdes upp med snaror runt halsen i Vänortsparken. Tre personer misstänktes för hets mot folkgrupp. Förundersökningen lades ned efter att kammaråklagare gjort en helhetsbedömning och funnit att upphängningen inte utgjorde brott, utan rymdes inom yttrandefriheten. Händelsen väckte debatt och kan ha bidragit till ett ökat upplevt tryck på gruppen.

Totalt antal anmälda hatbrott i lokalpolisområde Umeå

- 2023 – 20 st ärenden.
- 2024 – 21 st ärenden.
- 2025 – 10 st ärenden.

Hatbrott med inslag av antisemitism

År 2023 – fyra anmälda ärenden.

- Hakkors klottrat på skola.
- Davidsstjärna klottrad på ytterdörr.
- Hets mot folkgrupp - gjort nazisthälsning samt ropat sieg heil.
- Klotter hakkors.

År 2024 – två anmälda ärenden.

- Hets mot folkgrupp – ropat sieg heil. Redovisat åklagare.
- Hets mot folkgrupp – ropat sieg heil.

År 2025 – ett anmält ärende.

- Hets mot folkgrupp – installationen med dockorna i Vänortsparken.

Källa: Lokalpolisområde Umeå, statistik över anmälda brott, 2023–2025.

Så arbetar Umeå kommun med nationella minoriteter

Några kommunala verksamheter har ett särskilt stort fokus på nationella minoriteter. I Umeå gäller det Stadsledningskontoret (kommunstyrelsen), utbildningsverksamheterna (för- och grundskolenämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden), äldreomsorgen (äldrenämnden) och kulturförvaltningen (kulturnämnden). Utöver minoritetslagen och lagen om förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism finns flera speciallagar som berör nämndernas ansvar. Ett exempel är skollagen, som reglerar arbetet mot kränkande behandling och diskriminering. Tillsammans med kommunens styrdokument utgör dessa lagar grunden för arbetet med de här komplexa frågorna.

Detta kapitel beskriver hur berörda nämnder arbetar med nationella minoritetsfrågor och antisemitism.

Kommunstyrelsen

Samordning och samråd

Kommunens strategiska arbete med nationella minoriteter och minoritetspråk samordnas av avdelningen Strategisk utveckling inom Stadsledningskontoret. Avdelningen samverkar, samordnar, styr och stödjer arbetet. Det sker bland annat genom samråd, dialog samt informations- och kommunikationsinsatser. Samråden kan vara både övergripande och verksamhetsspecifika. Utöver samråd genomförs också konsultationer med samerna i frågor som har särskild betydelse för det samiska folket.

Umeå kommuns verksamheter, främst utbildningsnämnderna och äldrenämnden, samråder regelbundet med nationella minoriteter för att stärka minoriteternas inflytande och egenmakt i frågor som berör dem. Umeå kommun bjuder också in medborgare, politiker och tjänstepersoner till olika former av samråd för att diskutera behov och önskemål med anledning av lagen om nationella minoriteter och minoritetspråk.

Brottsförebyggande arbete

Inom ramen för konsultationsforumet Våldsbejakande extremism samarbetar Umeå kommun med polisen och Region Västerbotten. Från kommunen deltar bland annat representanter från stöd och omsorgsförvaltningen, för- och grundskoleförvaltningen, gymnasiet och vuxenutbildningsförvaltningen samt stadsledningskontoret. Arbetet syftar till att förebygga och förhindra framväxten av våldsbejakande antisemitiska och rasistiska rörelser samt radikaliseringsarbete av barn och unga. Det sker genom konsultationer för yrkesverksamma och genom regelbundna lägesbilder. Forumet är välfungerande och har uppmärksammats nationellt.¹⁴

Det finns ett behov av att sprida den kunskap som byggs upp i forumet till fler delar av kommunen. Det gäller både våldsbejakande extremism och nya samhällstrender. En bredare kunskapsspridning kan stärka den förebyggande effekten. De mått som finns, framför allt anmälda brott, bedöms dessutom ha ett stort mörkertal. Forumet bevakar lokala och nationella utvecklingar kopplade till antisemitism. Under hösten har inga särskilda ärenden eller händelser med koppling till denna problematik inkommit.

Aktivitet	Ansvarig nämnd	Genomförande	Uppföljning
Samordna kommunens arbete mot antisemitism och hatbrott.	Kommunstyrelsen	Umebrå	Rapportering till KS.
Utveckla samråd och dialog med den judiska gruppen.	Kommunstyrelsen	Samråd mellan kommunen, regionen och den judiska gruppen	Årlig rapport.
Stärka säkerhetsarbetet vid evenemang.	Kommunstyrelsen	Samverkan med säkerhetsavdelningen, arrangörer och andra relevanta aktörer.	Kontinuerlig uppföljning vid arrangemang.

¹⁴ Umeå kommun Årets förebyggare av extremism, cve.se/aktuellt/umeakommunaretsforebyggareavextremism2025.5.76d557e4196f10bbb31ad4.html, 2026-04-23.

För- och grundskolenämnden samt Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Utbildningsnämnderna är Umeås starkaste och mest utvecklade arena i arbetet mot antisemitism, nationella minoriteter, demokrati och arbetet mot kränkningar och diskriminering. För- och grundskolan har utvecklat arbete för att stärka kunskapen om Sveriges fem nationella minoriteter, bland annat genom material, språkliga mötesplatser och demokratiaktiviteter. Förskolans och skolans uppdrag är att förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, exempelvis rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, med kunskap

och aktiva insatser. Enligt skollagstiftningen ska alla former av kränkande behandling och diskriminering motverkas.

Gymnasieskolorna och vuxenutbildningen i Umeå har ett värdegrundsuppdrag enligt skollagen, vilket ska genomsyra all undervisning. I uppdraget ingår arbete med diskrimineringsgrunderna, där etnisk tillhörighet är en av grunderna. Arbetet med likabehandling och mot diskriminering pågår kontinuerligt i verksamheterna.

Aktivitet	Ansvarig nämnd	Genomförande	Uppföljning
Genomföra utbildningsinsatser om antisemitism för lärare och skolpersonal.	För- och grundskolenämnden	Fortsatt samarbete med Segerstedtinstitutet, universitetet och andra aktörer.	Redovisning i nämndens verksamhetsuppföljning.
Fortsätta utbildningsinsatser och temadagar om antisemitism och annan rasism för elever och lärare.	För- och grundskolenämnden	Exempelvis program för Förintelsens minnesdag och annan tillhörande planering.	Årlig uppföljning.
Fortsätta utbildningsinsatser och temadagar om antisemitism och annan rasism för elever, lärare och samverkande arbetsgivare.	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	Undervisning för elever samt fortbildningsdagar för all personal, samt information till arbetsgivare.	I den årliga återrapporteringen av kränkingsärenden till huvudman identifieras om inrapporterade ärenden har antisemitiska, islamofobiska eller andra rasistiska inslag. Skolinspektionen följer upp att lagen följs.
Kompletterande insatser i annan pedagogisk verksamhet för att arbeta mot rasism och antisemitism.	Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	Exempelvis inbjudna representanter från religiösa samfund, samarbete med bibliotek och kurator, FN-rollspel samt resor till Förintelsens minnesplatser.	Följs upp i kvalitetsrapporten.

Antisemitism och andra former av rasism behandlas inom obligatoriska undervisningsämnen och kurser, exempelvis samhällskunskap, historia och religionskunskap. Där är kunskap om demokrati, mänskliga rättigheter och historiska perspektiv centrala delar av undervisningen. Utöver ordinarie undervisning genomförs återkommande temadagar om antisemitism och annan rasism för både elever och personal. I oktober 2024 genomfördes exempelvis en särskild temadag med fokus på antisemitism för lärare, rektorer och elevhälsa.

Inom ramen för skolhuvudmannens kvalitetsarbete redovisas varje år antalet anmälda händelser utifrån kränkande

behandling. Sexuella trakasserier och trakasserier utifrån de sju diskrimineringsgrunderna. Det finns ingen tillgänglig data i nuläget som styrker att judar specifikt är utsatta för diskriminering eller rasism i Umeå kommuns förskolor och skolor. Det är av fortsatt stor betydelse att kunskapshöjande insatser görs för att stärka information om hur barn och elever och deras vårdnadshavare anmäler kränkande behandling i de fall de anser sig ha blivit utsatta för detta.

Kulturnämnden

Kulturförvaltningen har påbörjat ett konkret arbete med frågor som rör antisemitism. Folkbiblioteken genomförde under hösten 2025 en utbildning med Svenska kommittén mot antisemitism (SKMA). De har också erbjudit föreläsningar, utställningar och andra kulturella inslag kopplade till 250

år av judiskt liv. Arbetet är aktivt, men i dagsläget mer projektbaserat. Kulturförvaltningen arbetar också med aktiva åtgärder mot diskriminering inom sin grundverksamhet med inkludering och mångfald, till exempel genom biblioteksplanen.

Aktivitet	Ansvarig nämnd	Genomförande	Uppföljning
Stärka kultur- och kunskapsinsatser om judiskt liv.	Kulturnämnden	Föreläsningar, utställningar och biblioteksaktiviteter.	Uppföljning i verksamhetsplan.

Fritidsnämnden

Aktivitet	Ansvarig nämnd	Genomförande	Uppföljning
Utveckla fritidsverksamhetens arbete med normkritik och trygghet.	Fritidsnämnden	Dialog och utbildning inom fritidsgårdar.	Verksamhetsuppföljning.

Omvärldsanalys

Som en del av besvarandet av nämndsinitiativet har en omvärldsanalys genomförts. Den bygger på intervjuer med personal som arbetar med frågor kopplade till nationella minoriteter i Malmö, Göteborg och Uppsala. Kommunerna valdes ut eftersom de länge har arbetat strukturerat med mänskliga rättigheter och minoritetspolitik, har välutvecklade kontakter med judiska företrädare och har erfarenhet av arbete med nationella minoriteter. Alla tre bedriver strategiskt arbete mot antisemitism, men med olika grad av struktur, styrning och mognad. I samtliga fall är arbetet integrerat i befintliga styrsystem snarare än organiserat genom separata handlingsplaner.

Det finns skillnader i hur kommunerna organiserar arbetet. Malmö har exempelvis en samverkansöverenskommelse med Judiska församlingen och ett program för den nationella minoriteten judar. Göteborg har förstärkt arbetet politiskt, och Uppsala har arbetat med initiativet Ett Uppsala mot antisemitism 2024. Skolan är ett prioriterat område i alla tre kommuner.

Alla tre kommuner har etablerade judiska föreningar eller församlingar, vilket ger bättre förutsättningar för en formell dialog med gruppen. Samtliga respondenter lyfter utmaningar med digital antisemitism och ett upplevt mörkertal när det gäller anmälningar av hatbrott.

Jämförande översikt – Kommunernas arbete mot antisemitism

Område	Malmö	Göteborg	Uppsala
Övergripande styrning	Långsiktig och formaliserad samverkansöverenskommelse med Judiska församlingen (2024–2027). Program för nationella minoriteten judar.	Politisk förstärkning 2024–2025. Uppdrag via kommunfullmäktige.	Initiativet Ett Uppsala mot antisemitism (2024).
Separat strategi	Nej, men särskilt program och överenskommelse.	Nej, integrerat i Mänskliga rättigheter- och minoritetspolitiken.	Nej, integrerat i trygghetsarbetet, hållbarhetsarbetet och minoritetspolitiken.
Skola - prioritering	Ja, med stöd av Pedagogisk inspiration och judiskt kunskapscenter.	Ja, via Levande historia.	Ja, bred lärarsatsning 2025.
Kompetensutveckling	Kontinuerlig via samverkan.	Rektors- och lärarutbildningar.	Samtliga lärare genomgick utbildning (2025).
Samverkan med judiska företrädare	Mycket stark och formaliserad.	Regelbunden dialog och samråd.	Regelbunden dialog och samråd.
Arbete mot extremism	Integrerat i trygghetsarbetet.	Integrerat.	Integrerat.
Främjande av judiskt liv	Tydlig ambition, kultur och identitetsförstärkande arbete.	Kulturinsatser och jubileumssatsningar.	Minoritetsvecka och synliggörande av gruppen.

Analys och slutsatser

Genomlysningen visar att Umeå kommun redan bedriver ett omfattande arbete som berör antisemitism, hatbrott, diskriminering, nationella minoriteter och våldsbejakande extremism. Arbetet bedrivs dock inte som ett särskilt arbete mot antisemitism, utan är integrerat i flera befintliga strukturer. Det gäller bland annat minoritetsarbetet, skolans värdegrunds- och likabehandlingsuppdrag, det brottsförebyggande arbetet, kulturverksamhetens arbete med synliggörande och kommunens övergripande arbete för mänskliga rättigheter och social hållbarhet.

Detta är i grunden en styrka. Antisemitism bör inte hanteras isolerat från kommunens bredare ansvar att motverka diskriminering, rasism, kränkande behandling och hot mot demokratiska värden. Samtidigt visar genomlysningen att antisemitism har särdrag som behöver uppmärksammas tydligare. Antisemitism kan uttryckas genom hot, hat, konspirationsteorier, förvanskning av Förintelsen, stereotypiserande skämt och kollektiv skuldbeläggning av judar för händelser i omvärlden. Den förekommer både i fysiska och digitala miljöer och förstärks ofta i samband med internationella konflikter. Därför behöver ett generellt arbete mot diskriminering kompletteras med särskild kunskap om antisemitismens uttrycksformer, mekanismer och konsekvenser.

En viktig slutsats är att skillnaden mellan den officiella bilden och den upplevda utsattheten behöver tas på stort allvar. Antalet anmälda hatbrott med antisemitiska inslag i Umeå är lågt, men lokala judiska röster beskriver samtidigt ökad otrygghet, särskilt kopplat till synlighet, sociala medier och samhällsklimat. Detta stämmer överens med nationella studier som visar att hatbrottsstatistik inte fångar hela problembilden. Många incidenter polisanmäls inte. En betydande del av utsattheten består också av ett mer diffust tryck, självzensur och oro som inte alltid motsvarar en enskild brottslig händelse, men som ändå påverkar möjligheten att leva öppet och tryggt som jude.

Kommunens fortsatta arbete bör därför inte enbart utgå från anmälda brott. Det behöver också bygga på dialog, erfarenhetsbaserad kunskap och återkommande lokala lägesbilder. Särskilt viktigt är att lokala judiska röster ges utrymme i analysen. Eftersom det saknas en formell judisk

förening eller församling i Umeå blir dialogen mer sårbar och personberoende än i större kommuner som Malmö, Göteborg och Uppsala. Kommunen behöver därför arbeta varsamt, långsiktigt och relationsbyggande för att utveckla samverkan på ett sätt som upplevs tryggt och relevant.

Genomlysningen visar också att skolan är den viktigaste arenan för det förebyggande arbetet. Barn och unga möter både kunskap och normer i skolan, samtidigt som skolan är en miljö där antisemitiska uttryck kan förekomma genom jargong, skämt, konspirationsteorier eller trakasserier. Det arbete som redan bedrivs inom utbildningsnämnderna är centralt och bör fortsätta utvecklas. För att få större genomslag behöver kunskapshöjande insatser kombineras med ökad förmåga hos personal att upptäcka, bemöta, dokumentera och följa upp antisemitiska uttryck.

Kulturverksamheter som sprider kunskap om judiska frågor och minoritetsarbetet bidrar inte bara till att motverka antisemitism, utan också till att främja judiskt liv, synliggöra judisk kultur och skapa positiva möten med judisk historia, religion, språk och samtid. Lokala judiska röster har betonat att synliggörandet bör ske på ett sätt som inte pekar ut gruppen eller ökar utsattheten, utan bidrar till kunskap, igenkänning och delaktighet för hela Umeås befolkning.

Det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet är ytterligare en viktig del. Umeå har etablerade strukturer för brottsförebyggande samverkan. Dessa strukturer bör även fortsättningsvis användas för att bevaka och hantera rasistiska uttryck, särskilt när de kan kopplas till radikaliserings-, extremistiska miljöer eller ökad risk för hot och våld.

Sammantaget pekar analysen mot att Umeå kommun inte främst behöver bygga upp ett nytt parallellt system för arbetet mot antisemitism. Det viktigaste är i stället att stärka, samordna och förtydliga de strukturer som redan finns och inordnas i kommunens styrmodell och i befintliga processer för minoritetspolitik, trygghet, diskriminering, skola, kultur och brottsförebyggande arbete. På så sätt kan insatserna bli mer långsiktiga, möjliga att följa upp och mindre beroende av enskilda projekt eller personberoende initiativ.

Förslag på åtgärder och fortsatt arbete

Styrning

Umeå kommuns styrmodell säkerställer att arbetssätt, ansvar och befogenheter följer beslutade reglementen och delegationer. De åtgärder som identifieras i detta kapitel bör inordnas i styrmodellen för att ge struktur och långsiktighet. Flera av åtgärderna är långsiktiga och strukturbildande, eftersom Umeås främsta utmaning handlar om att fånga upp och förebygga antisemitism. Mot den bakgrunden bedöms det inte finnas behov av en särskild strategi eller handlingsplan. En sådan riskerar att bli antingen för diffus eller för smal och kortlivad. Strukturella åtgärder kan i stället stärka arbetet mot diskriminering mer övergripande och ge positiva effekter även för andra diskrimineringsgrunder. Det är samtidigt viktigt att säkra ett gott kunskapsunderlag för styrning samt indikatorer och data för uppföljning.

Minoritetsarbetet styrs genom Mål och riktlinjer för minoritetsarbetet. Alla nationella minoriteter medverkar i processen, från framtagande av underlag till uppföljning. Kommunstyrelsen ansvarar för detta arbete. I Mål och riktlinjer kan utmaningar för respektive minoritet lyftas som prioriterade områden. Nämnderna ansvarar för arbetet med nationella minoriteter inom sina respektive verksamhetsområden.

Föreslagna åtgärder

Stärka nulägesbilden genom data och ökad samverkan

a) *Se över förutsättningarna för att öka kunskapen om förekomsten av hot och hat (Kommunstyrelsen).*

De kända, offentliga källorna om hot och hat ger en annan bild än den upplevelse som judar i Umeå beskriver. Kommunen bör därför identifiera sätt att systematiskt fånga och strukturera dessa erfarenheter, men även utforska andra datakällor, till exempel hos brottsoffermyndigheten. Det skulle ge Umeå kommun en bredare och mer kompletterande bild av diskriminering och utsatthet.

b) *Utveckla samverkan med den judiska minoritetsgruppen i Umeå (Kommunstyrelsen).*

En närmare samverkan med representanter för den judiska minoritetsgruppen kan ge bättre förutsättningar att identifiera och förankra aktiviteter och åtgärder som ger effekt för dem som berörs mest.

Kunskapshöjande aktiviteter

En av de tydligaste frågorna i arbetet med nämndinitiativet är behovet av mer kunskap. Samhällsströmningar och digitala miljöer har blivit alltmer polariserade, vilket riskerar att försvaga fakta som grund för samtal och dialog. Genom att ge framför allt barn och unga ökad kunskap om mänskliga rättigheter och nationella minoriteter stärks förutsättningarna för ett gott judiskt liv i Umeå.

a) *Ta fram en plan för komplettering av kunskapshöjande aktiviteter för barn och unga (För- och grundskolenämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden).*

Det arbete som redan pågår inom utbildningsförvaltningarna kan kompletteras med insatser som breddar förståelsen för judiskt liv, antisemitism och nationella minoriteter. Utveckling, uppföljning och utvärdering kan med fördel ske i samverkan med Umeå universitet eller andra relevanta aktörer.

b) *Ta fram en plan för att stärka skolpersonalens förmåga (För- och grundskolenämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden).*

Skolans personal är en viktig resurs för att upptäcka, bemöta och dokumentera diskriminerande beteenden och handlingar. Genom att stärka personalens förmåga inom dessa områden ökar samhällets motståndskraft mot strukturell diskriminering.

Synlighet och delaktighet

Stärka det judiska livet (Kulturnämnden och Fritidsnämnden)

a) *Utveckla insatser genom exempelvis biblioteken genom föreläsningar, konstutställningar och samarbeten med civilsamhället.*

Avslutande bedömning: Umeå kommun har goda förutsättningar att utveckla arbetet mot antisemitism och för att stärka judiskt liv. Det finns etablerade strukturer, ett aktivt minoritetsarbete, starka utbildningsverksamheter, kulturinsatser och fungerande samverkan inom trygghets- och brottsförebyggande arbete. Det fortsatta arbetet bör därför inriktas på att stärka nulägesbilden, utveckla dialogen med den judiska gruppen, höja kunskapen i skola och andra verksamheter, synliggöra judiskt liv och säkerställa att ansvar och uppföljning inordnas i kommunens ordinarie styrning.

*”Att främja judisk kultur
handlar inte bara om att skydda
en minoritet, utan också att berika
samhället som helhet genom att lyfta
dess mångfald och historia.”*

